

Kārlis BAUMANIS

Baumaņu Kārlis
1835—1905

Komponists, dzejnieks, sabiedrisks darbinieks

Kārlis Baumanis, saukts arī par Baumaņu Kārli, ir nacionālās kora dziesmas un solodziesmas aizsācējs, pirmais kora un solo oriģināldziesmu autors latviešu mūzikā. Tomēr latviešu tautas atmiņā savu vārdu ierakstījis ar vienu dziesmu, kam rakstījis kā mūziku, tā vārdus, — “Dievs, svētī Latviju!”, kura jau kopš Latvijas Satversmes sapulces darbības sākuma 1920. gadā pazistama kā Latvijas valsts himna.

Kārlis Baumanis dzimis 1835. gada 11. maijā nomnieka ģimenē Valmieras apriņķa Viļķenes pagasta Indriķu pusmuižā. Mācījies Limbažu draudzes skolā (1846—1848), Limbažu elementārskolā (1848—1850), Limbažu apriņķa skolā (1850—1852) un Cimzes skolotāju seminārā Valkā (1853—1856), kur apguvis svešvalodas, pedagoģiju, kora dziedāšanu, ērģeļu un vijoles spēli. Strādājis par mājaskolotāju gan Latvijā (1856—1858; Ķirbižu muižā), gan Pēterburgā (1858—1881). K. Baumanis privāti mācījies klavierspēli un kompozīciju Pēterburgas konservatorijā. Savā Pēterburgas posmā K. Baumanis vērtēts par izcilu pedagoģu, bijis ļoti pieprasīts gan bagātu ļaužu atvasēm, gan augstās skolās. 1873. gadā par panākumiem pedagoģiskajā darbā apbalvots ar Sv. Annas ordeni, 1878. gadā saņēmis Sv. Staņislava ordeni.

Pirmās Kārļa Baumaņa oriģināldziesmas ar Lapas Mārtiņa, Friča Brīvēznieka, Ausekļa un paša komponista tekstiem radušās Pēterburgā, kur viņš strādāja par mājaskolotāju. 1873. gadā I vispārīgo latviešu dziesmu svētku komitejai Kārlis Baumanis aizsūtīja trīs savas oriģināldziesmas, arī “Dievs, svētī Latviju!”.

1873. gada 26. jūnijā Rīgas Latviešu biedrības zālē I vispārīgo latviešu dziesmu svētku atklāšanas aktā Baltijas skolotāju semināra vīru koris izpildīja Baumaņu Kārļa “Dievs, svētī Latviju!” (svētku komiteja kopkora repertuārā šo dziesmu nebija iekļāvusi). Dziesmu svētku kopkoris dziedāja Kārļa Baumaņa “Tēvijas dziesmu” (Lapas Mārtiņa teksts) un “Daugavas zvejnieku dziesmu” (Friča Brīvēznieka teksts). Trīs minētās dziesmas ir pirmās oriģināldziesmas latviešu kora mūzikā. 1905. gada revolūcijas laikā “Dievs, svētī Latviju!” līdz ar revolucionārajām dziesmām skanēja mītiņos, gājienos, bet pirmajā latviešu simfoniskās mūzikas koncertā 1905. gada 31. jūlijā Majoros tika izpildīts Jurjānu Andreja “Dziesmu svētku maršs” ar Baumaņu Kārļa rakstīto himnu beigās. IV vispārīgajos latviešu dziesmu svētkos (1895) dziesmai atvēlēts latviešu nacionālās himnas statuss, V vispārīgajos dziesmu svētkos (1910) cara administrācija atļāva izpildīt Kārļa Baumaņa dziesmu, tikai ierādot tai nevis himnas, bet vienkārša vokāla priekšnesuma vietu, pie kam vārda “Latvija” vietā bija jādzied “Baltija”.

Sarežģīts bija “Dievs, svētī Latviju!” liktenis — Pirmā pasaules kara laikā formāli dziesma bija aizliegta, bet to dziedāja latviešu strēlnieki ar sava komandiera Jukuma Vācieša atļauju. Ar šo himnu 1915. gadā darbu sāka Latviešu bēgļu komiteju kongress, kas vēlāk kļuva par Latvijas valsts priekšparlamentu. 1918. gada 18. novembrī

Latvijas Republikas pasludināšanas svinīgajā aktā šo dziesmu — lūgšanu — vairākkārt atskaņoja Latvju operas koris diriģenta Pētera Paula Jozuus vadībā. 1920. gada 4. jūnijā “Dievs, svētī Latviju!” apstiprināja par Latvijas valsts himnu. Himna Vispārīgajos latviešu dziesmu svētkos pēdējo reizi skanēja pirms ilga pārtraukuma 1938. gadā, desmit nākamajos Dziesmu svētkos tā bija aizliegta. 1990. gada 15. februārī ar LPSR Augstākās padomes lēmumu “Dievs, svētī Latviju!” tika no jauna atzīta par valsts himnu, un XX vispārīgajos latviešu dziesmu svētkos 1990. gadā tā atkal skanēja kā valsts himna un tautas lūgšana.

Latvijā, himnai skanot, pieņemts piecelties, vīriem noņemt cepures, bet militārpersonām salūtet, pieliekot roku pie galvassegas.

Kārlis Baumanis bija viens no dedzīgākajiem latviešu nacionālās atmodas darbiniekiem, arī publicists, dzejnieks satīriķis, lugu sacerētājs un daudz savu dziesmu tekstu autors, 1862.—1865. gadā “Pēterburgas Avižu” līdzstrādnieks, 1875.—1878. gadā almanaha “Dunduri” līdzstrādnieks un faktiskais izdevējs.

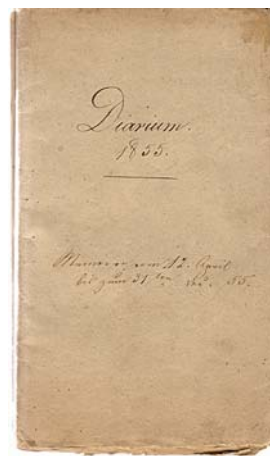
1874. gadā iznāca Baumaņu Kārļa dziesmu krājumi “Austra” — trijās burtnīcās ievietotas 36 dziesmas — un “Ligo” — 66 dziesmas vīru korim *a cappella* (iznācis Pēterburgā, Latvijā konfiscēts). Abos krājumos Kārlis Baumanis izvēlējies daudzveidīgu tematiku — patriotiskas, tautiski romantiskas, liriskas, humoristiskas un dziru dziesmas, izmantojis ne tikai sava laika dzeju, bet arī latviešu tautasdziesmas. Dziesmu krājumu “Ligo”, kurā atradās “Dievs, svētī Latviju!”, cariskās Krievijas cenzūra aizliedza un cara žandarmērijas uzraudzībā publiski sadedzināja Daugavmalā. Tiesa, “Dievs, svētī Latviju!” jauktā kora variantā bija ievietots arī “Austrā”, un šo krājumu nesadedzināja.

1875. gadā iznāca Kārļa Baumaņa veltījums Ata Kronvalda piemiņai “*Mortuos plango*” (četras dziesmas). Kārlis Baumanis sarakstījis arī pirmo latviešu garīgo dziesmu “Mūsu Tēvs debesīs” (1875; Bībeles teksts, jauktajam korim).

1877. gadā Kārlis Baumanis un Auseklis izveidoja dziesmu krājumu skolām, kuru nosauca par “Dziesmu vītolu”. 1881. gadā par aktīvu līdzdalību jaunlatviešu kustībā Kārlis Baumanis tika atbrīvots no skolotāja darba Pēterburgā. 19. gadsimta 80. gadu vidū atgriezies Latvijā, dzīvojis Limbažos. Dziesmas, arī garīgas, un dzejoļus rakstījis gan ar savu vārdu, gan pseidonīmu, sarakstījis gandrīz 300 vokālu kompozīciju un aranžējumu, apmēram 50 kora dziesmu.

“...dižāko un drošāko darbu Baumaņu Kārlis veicis atmodas laikmeta sākuma posmā kā dedzīgs cīnītājs, aizstāvēdams latviešu tautas godu un tiesības, izceldams nacionālās īpatnības. Baumaņu Kārļa pārliecība par latviešu dziesmu īpatnējo daļumu un nozīmību ir nesatricināma.” (J. Zālītis)

Kārlis Baumanis miris 1905. gada 10. janvārī Limbažos, apbedīts Limbažu kapos, kur 1920. gadā atklāts G. Šķiltera veidots kapa piemineklis.

Cimzes semināra audzēkņa dienasgrāmata. No 1853. līdz 1856. gadam, mācīdamies Cimzes skolotāju seminārā Valkā, Kārlis Baumanis rakstīja dienasgrāmatu, kas šobrīd ir viens no interesantākajiem informatīvajiem materiāliem par skolotāju semināra pedagogiem un audzēkņiem

Kārļa Baumaņa meita Marta Matilde. K. Baumanim bija trīs meitas, no kurām vecākā — Elma nodzīvoja tikai piecus gadus

“Dievs, svētī Latviju!”. Nacionālo himnu Kārlis Baumanis sarakstīja kā lūgšanu, ko dziedāt I vispārīgajos latviešu dziesmu svētkos Rīgā 1873. gadā. Jāņa Dreiberģa diriģēts, šo dziesmu dziedāja Baltijas skolotāju semināra vīru koris

Skolotājs. No 1858. līdz 1882. gadam Kārlis Baumanis strādāja par skolotāju Pēterburgā, taču nebūt neaizmirsa Latviju un uzturēja ar to sakarus

Dienasgrāmata. Kārļa Baumaņa dienasgrāmata var daudz stāstīt par 19. gadsimta notikumiem, tiesa, tā rakstīta vācu valodā

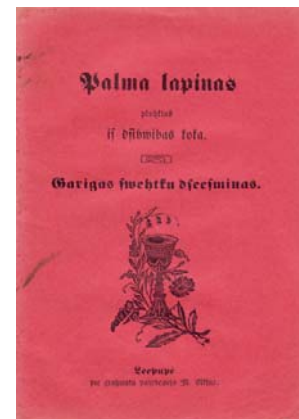

Limbažos. Savu jaunību un vecumdienas Kārlis Baumanis pavadīja Limbažos. Attēlā: K. Baumanis kopā ar savu sievu Mariju

Limbažos. Māja Limbažos, Kungu (tagad Jūras) ielā 1, kur dzīvojis Kārlis Baumanis

Mārtiņa Elksnes izdotās, Limbažos iespiestās, Rīgā brošētās “Palma lapinas, plūktas no dzīvības koka”. Kārlis Baumanis bija ļoti reliģiozs cilvēks, daudz rakstīja garīgu dzeju. Šajā krājumā sakopotas mūža nogalē rakstītas “garīgas svētku dziesmiņas katram dzīves gadījumam”

“Ligo”. 66 dziesmas vīru korim. Grāmata iznāca Pēterburgā, taču Rīgā cenzūra to atzina par naidīgu un iznīcināja sadedzinot. Saglabājās vien trīs grāmatīņas, kas tagad ir liels bibliogrāfisks returns

DIEVS, SVĒTĪ LATVIJU!

Dievs, svētī Latviju,
Mūs' dārgo tēviju,
Svētī jel Latviju,
Ak, svētī jel to!

Kur latvju meitas zied,
Kur latvju dēli dzied,
Laid mums tur laimē diet,
Mūs' Latvijā!

Kārļa Baumaņa
vārdi un mūzika